

Nieuws van het Klein Strand van Oostende

Francis Kerckhof

Nieuws?

Ja, ook deze site van het Klein Strand, net naast de havengeul, heeft door de aanleg van de nieuwe strekdam wezenlijke veranderingen ondergaan. In de zomer wordt het opgespoten droge deel gebruikt voor evenementen. Het geheel, strand en de dijken zijn volledig artificieel. En er is een kleine plas water ontstaan, krap gelegen tussen de nieuwe westelijke havendam en het oude westelijke strandhoofd. Het natte strand zelf wordt ook steeds kleiner door oprukkend zand van de opgespoten zone, die een steeds breder wordend talud vormt, afhellend naar het water toe. Daarop valt weinig te beleven. De schuine helling eindigt in een lager horizontaal meer slijkgig deel dat als leefomgeving interessanter is voor allerlei dieren en planten.

Ik schreef in de Strandvlo al eerder iets over het gebiedje (Kerckhof, 2016). Ondertussen zaten we niet stil en ook o.a. Franky Bauwens gaat er regelmatig op onderzoek. De Strandwerkgroep organiseerde er zelfs, op 3 februari 2017, een excursie. Dat leverde enkele leuke waarnemingen op, genoeg voor een aanvulling.

Qua mollusken kunnen we nu 3 nieuwe soorten aan de lijst toevoegen: het Wadslakje *Hydrobia ulvae*, de Stompe alikruik *Littorina obtusata* en de Messchede *Solen marginatus*. De Wadslakjes vond ik voor het eerst op 1 oktober 2016. Toen merkte ik in het slib talrijke kronkelende kruisporen op. Even een sedimentstaaltje uitzeven en daar zaten ze, de Wadslakjes. De diertjes hebben ondertussen de winter overleefd. De aanwezigheid van Wadslakjes in dit biotoop hoeft niet te verbazen. De vondst van de 2 andere mollusken doet dat wel. De Stompe alikruik werd het eerst aangetroffen door Franky Bauwens. De populatie leeft hoog in de wierenzone, aan de oostelijke zijde van de westelijke strekdam of, voor hen die wat moeite hebben om zich dat voor te stellen, aan de kant Klein Strand van de nieuwe westelijke strekdam. Daar leven ze hoog in de getijdenzone op en tussen het Blaaswier *Fucus vesiculosus*, een zone die erg lang droog blijft. Ze leven dus niet op Gezaagde zee-eik *Fucus serratus* zoals in veel strandgidsen vermeld staat. Populaties van de Stompe alikruik zijn zeldzaam langs onze kust en beperkt. Ze staan zoals, te Blankenberge en Heist, nogal onder druk door herinrichting van de strandhoofden en strandsuppleties, maar hier in Oostende dus net niet. De nieuwe populatie vormt langs onze kust een welkome versterking voor de soort en draagt bij tot het instandhouden ervan. Ook deze populatie overleefde de afgelopen winter.

En dan de Messchede, die vond ik op 2 april 2017 per toeval omdat er halverwege in de lage zone iets zwaardschede-achtigs half uit het zand stak, duidelijk geen Amerikaanse zwaardschede *Ensis directus*. Inderdaad, het bleek een exemplaar van de Messchede

Solen marginatus te zijn van een jaar (zomer) oud, ongeveer 6 cm, dat helaas niet in een goede conditie verkeerde. Het dier vertoonde nog weinig tekenen van leven en groef zich bij aanraken niet meer in. De Messchede is een zuidelijke soort die in België - voorlopig - zowat zijn noordelijke grens bereikt. Voor onze westkust leeft een subtidaal populatie en daar spoelen ook regelmatig verse doubletten aan soms zelfs exemplaren met dier. In Nederland komt de soort helemaal niet recent voor, dus ontbreekt ze in de Nederlandse schelpdierenatlas (Daan et al., 2013). Ik was enigszins verbaasd om een exemplaar in Oostende aan te treffen. Aan de andere kant, de soort kan ook intertidaal voorkomen, in Bretagne had ik ze al in gelijkaardige strandbiotopen aangetroffen; het biotoop in Oostende is dus zeker geschikt voor de soort, waarvan blijkbaar toch larven noordelijke verspreid worden.

De populatie van de soorten die er vroeger al voorkwamen doen het erg goed. Er leven talrijke en ondertussen zelfs grote exemplaren van de Filipijnse tapijtschelp, al stierven er wel heel wat individuen af tijdens de vorige winter. Kokkels, Amerikaanse zwaardschedes en nu en dan Nonnetjes en ook de Strandgapers zijn nog altijd te vinden, verse doubletten en met dier.

Het aantal geïntroduceerde soorten is ook toegenomen, met voorop de Pacifische zeepok *Balanus glandula*, de recentste aanwinst voor onze fauna, al zijn de aantallen op de harde substraten binnen de westdam toch lager dan bijvoorbeeld op de buitenkant van de westelijke havendam. Vervolgens vallen twee niet inheemse roodwiertjes te vermelden, die vooral in de zomer optreden. Op het oude westelijke strandhoofd zijn in het lage intertidaal toefjes van het Schaamhaarwier *Caulacanthus ustulatus* vrij algemeen. Die soort werd voor het eerst in onze land aangetroffen in de Baai van Heist (Kerckhof et al. 2012). Halfweg de zomer waren heel wat schelpen en steentjes overdekt met helderrode wiertjes: Tweetakkig rooddonswier *Antithamnionella spirographidis*. Ten slotte komt er nu zelfs een kleine populatie Knotswier *Ascophylum nodosum*, een inheems bruinwier, voor in dezelfde zone waar de Stompe alikruikten leven. Plaatsen waar Knotswier leeft zijn schaars langs onze kust, een andere vindplaats is opnieuw Heist.

Opmerkelijk is verder de evolutie van de Schelpkokerworm *Lanice conchilega*. Die vormde in de vorige jaren her en der in het gebied bankjes waarvan de plaats en de omvang van jaar tot jaar verschilden, maar afgelopen lente (2018) was de soort wel erg opvallend met eerst overal in de lagere zone kokertjes die parmantig uit het zand staken. Soms vormden ze kleine heuveltjes en wat bleek? Onder dergelijke toefjes zat telkens een half ingegraven Kokkel verscholen. Ondertussen is vrijwel de hele zone veranderd in één grote Schelpkokerbank waarop zich de laatste weken van juni filamenteuze algen gevestigd hebben. Welke soort is moeilijk te bepalen maar ze lijkt op Kwastwier *Ectocarpus sp.* Overigens was de broedval van de Schelpkokerworm elders langs de kust ook erg goed, met overal veel schelpkokerbanken, vooral tussen de stenen van de strandhoofden.

Blijkbaar is de combinatie van wat grover zand (van verder uit de kust door de opspuitingen) en de aanwezigheid van slib voor een aantal organismen voordelig. Het strandje aan de overkant tussen de oostelijke strekdam en de havengeul is veel armer: daar geen grof, alleen fijn zand, daar geen Lanicebanken, er leven geen Kokkels noch Filipijnse tapijtschelpen enz. En er is mogelijk ook de beschutting van de havendammen, al is die relatief, tijdens een sterke noordwester kan het er in het bassin zwaar aan toegaan, met hoge golven en een sterke branding.

Voedsel genoeg voor de wadslakjes want in de zomermaanden vormen diatomeeën een goudbruine laag op het zand - en de wadslakjes zijn op hun beurt weer voedsel voor andere organismen. Inderdaad, ondertussen hebben ook vogels ontdekt dat er wat te eten valt. Naast de obligate meeuwen foerageren er ook regelmatig steltlopers zoals een tiental Scholeksters *Haematopus ostralegus* en zo nu en dan zag ik andere soorten zoals Wulp *Numenius arquata*, Rosse grutto *Limosa lapponica*, een Kleine zilverreiger *Egretta garzetta* en onlangs stond zelfs een Blauwe reiger *Ardea cinerea* in de branding, die verwacht je ook niet meteen aan de waterkant op het strand. De meeuwen vonden dat ook en hielden niet op om hem te belagen, rustig foerageren was er dus niet bij. En op de stenen van het strandhoofd waren in de winter regelmatig grote groepen Bonte strandlopertjes *Calidris alpina* te zien, rustend en foeragerend op de rijkelijk maar kleine – gedekte tafel.

Regelmatig duiken ook zo nu en dan solitaire zeehonden op, zowel de Grijze *Halichoerus grypus* als de Gewone *Phoca vitulina*. Die pogen dan wat te rusten, maar dat valt niet mee, meteen worden ze belaagd door hordes mensen die per se selfies willen maken met de dieren en er dan zo dicht mogelijk bij willen komen. Waarop de zeehond uiteindelijk dan maar weer vertrekt. En dat brengt me naadloos bij de “bedreigingen”.

Bedreigingen?

Zoals ik hierboven al schreef, de ecologisch interessante lage strandzone, die bij laagwater vrijkomt, wordt almaar kleiner door het oprukkende zand van het talud. Het hoger gelegen evenementenstrand werd zelfs niet zo lang geleden nog bij-opgespoten. Daarnaast wordt er ook nu en dan duchtig gegraven naar aas. Een persoon kan makkelijk een hele zone verstoren en, als dat frequent gebeurt, om zeep helpen.

Naast het pieren steken duikt een nieuwe bedreiging op, namelijk het verzamelen van organismen om ze op te eten – het wildplukken – dikwijls door mensen met een andere etnische achtergrond. Zo was er recent enige commotie naar aanleiding van foto's waarop enkele mensen schaalhoorns aan het verzamelen waren, ze hadden al verschillende emmers gevuld, vermoedelijk om ze op te eten.

Van een andere orde is de zich uitbreidende populatie Aziatische oesters *Crassostrea gigas*. Die blijft niet beperkt tot de stenen van de havendammen en het strandhoofd. De oesters kunnen ook mobiele substraten inpalmen. Dat start met 1 oester die zich vestigt

op een steentje of schelp of nog, losgelagen individuen waarop zich dan na verloop van tijd nieuwe individuen vestigen enz. Zelfs als de pioniers afsterven kan zich zo een klein rif vormen dat op den duur uitgroeit tot een echt oesterrif. Ik heb het zien gebeuren in de achterhaven van Oostende waar na verloop van tijd de slikkerige oevers veranderden in oesterbanken.

En dan zijn er natuurlijk de loslopende honden die alles en iedereen opjagen....

Rariteit

Tot slot nog dit: in november 2016 bezorgde Ranck Pilaeis me een wat beschadigd doubletje van een zoetwatermossel dat hij op het Klein strand gevonden had. Een zoetwatermossel, die hoort daar natuurlijk niet thuis, zoveel is zeker, maar hoe was die daar terechtgekomen? Misschien meegekomen uit het binnenland via de havengeul? Van ver kon het fragiele exemplaar alleszins toch niet afkomstig zijn en dan was er nog de vraag om welke soort het ging. Het zag er op het eerste gezicht uit als een gevleugelde vorm van de vijvermossel *Anodonta anatina*, een vorm die eerder in Oost-Europa voorkomt. De Chinese zwanemossel *Anodonta (Sinanodonta) woodiana*, een voorlopig nog zeldzame exoot, was ook een suggestie. Dit exemplaar had echter een slot met tandjes dus kon het geen *Anodonta*-achtige zijn. Uiteindelijk suggereerden enkele Oost-Europese specialisten me dat het mogelijk om *Cristaria plicata* zou gaan, in het Engels bekend als Cockscomb Pearl Mussel – Hanekam parelmossel. Dat is een Aziatische soort die ook voor parels gekweekt wordt. En toen ging er een lichtje branden: dergelijke schelpen worden onder andere onder de naam (Love) Wish Pearl Oyster verkocht in souvenirwinkels – ook in Oostende – als giftsetje, bestaande uit zo'n zoetwatermossel op sterk water en een parel als juweeltje. Waarschijnlijk was dit een exemplaar uit zo'n setje, achtergelaten op het strand – laten we hopen na een romantisch onderonsje.

Literatuur

- DAAN R., DE BRUYNE R., WIJNHOFEN S., KUIJPER W., FAASSE M., VAN MOORSEL G., GMELIG MEYLING A. & VAN LEEUWEN S. (2013). Tweekleppigen - Bivalvia, in: De Bruyne, R. *et al.* (eds.) Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied: ecologische atlas van de mariene weekdieren (Mollusca). Tirion Natuur/Stichting Anemoon, Utrecht en Lisse, pp. 47-174.
- KERCKHOF, F. (2016). Nieuwe natuur: de bivalven fauna van het Klein Strand in Oostende en een tweede populatie van de Filipijnse tapijtschelp *Ruditapes philippinarum*. De Strandvlo 36(1): 6-11
- KERCKHOF, F.; VERBEKE, D.; BAUWENS, F. (2012). Nieuws uit de Baai van Heist: de roodwieren *Caulacanthus ustulatus* (Mertens ex Turner) Kützing, 1843 en *Gracilaria vermiculophylla* (Ohmi) Papenfuss 1967 nieuw voor de Belgische kust en een merkwaardig habitat van intertidale mossels. De Strandvlo 32(1): 19-23.

Muscarstraat 14

8400 Oostende

fkerckhof@naturalsciences.be